

Is alleen de kettingzaag nog geschikt om de grote problemen op te lossen?

Posted on 29 november 2025 by Bart Jan Spruyt

De kloof in de samenleving is dieper dan ooit, de problemen zijn complexer dan ooit en de oplossingen zowel duurder als inefficiënter dan ooit. In die situatie wordt de weg geplaveid voor een kabinet links van het midden terwijl de bevolking voor een kabinet rechts van het midden heeft gestemd.

Naar het zich laat aanzien zullen Buma, Jetten en Bontenbal begin volgende week hun besprekingen afronden en met een document naar buiten komen dat de inhoudelijke kern van een kabinetsformatie moet gaan vormen. Het grote kwartetten kan dan beginnen. Welke partijen haken af, welke partijen zien aanknopingspunten om bij CDA en D66 aan te sluiten en verder te praten, en onder welke voorwaarden?

Opschudden of voortmodderen

Ondanks het feit dat zich iets nieuws lijkt te gaan aandienen, kunnen we nu al bezet zijn door het donkerbruine vermoeden dat het uiteindelijke resultaat meer van

hetzelfde zal zijn, heel erg zal lijken op wat we al zo lang voorgeschoteld hebben gekregen: bleke compromissen, zonder het vuur van de urgentie dat door de maatschappelijke situatie wordt gerechtvaardigd.

Wie even een beetje afstand neemt, en niet alleen naar het Grote Haagse Spel kijkt, maar een poging doet daarachter te kijken, wordt niet direct optimistisch. De situatie valt kort samen te vatten: de samenleving is meer dan ooit gepolariseerd, en tegelijk zijn de problemen zo complex geworden dat oplossingen steeds meer buiten ons bereik komen te liggen. In deze constellatie staan slechts twee opties open: snoeien en de boel eens flink opschudden (met beleidsvoornemens die aan de kettingzagen van Elon Musks DOGE of van de Argentijnse president Javier Milei doen denken) of voortmodderen. In Nederland wordt het natuurlijk het laatste – maar die keuze zal de bestaande polarisatie slechts versterken.

Over die polarisatie valt nog wat meer te zeggen. We gebruiken dat woord vaak en denken allemaal zo ongeveer te weten wat we ermee bedoelen, maar ik denk wel eens dat we ons onvoldoende realiseren hoe uniek, en potentieel gevaarlijk, de huidige polarisatie is.

Polarisatie is natuurlijk van alle tijden. Je hebt in een samenleving altijd verschillende scheidslijnen, en dat is altijd zo geweest. Er is de tegenstelling tussen rijk en arm, vermogend en minder vermogend (de sociale scheidslijn), tussen links en rechts (de politieke scheidslijn), tussen hoogopgeleid en praktisch opgeleid, tussen elite en volk, en de culturele scheidslijn tussen autochtoon en allochtoon, tussen multiculturalisme en kosmopolitisme (migratie als verrijking) en monocultureel nationalisme (migratie als bedreiging). Een oude scheidslijn als die tussen gelovig/kerkelijk en ongelovig/onkerkelijk was vroeger in Nederland van groot belang, maar is dat nu steeds minder, omdat velen in Nederland onkerkelijk of randkerkelijk zijn geworden. Over ethische vraagstukken is 80 tot 90 procent van de bevolking het als gevolg daarvan inmiddels grotendeels eens.

Een links en een rechts blok

Als je het geheel overziet, dan dringt zich een duidelijk beeld op. De politieke scheidslijn tussen rechts (51 zetels, 91 zetels als we ook CDA en VVD tot rechts zouden kunnen rekenen) en de andere partijen liggen (grosso modo) dicht bij de sociale en culturele scheidslijnen en versterken die. De grote scheidslijnen laten geen diffuus en verwarrend beeld zien, maar zij vallen samen en dat resulteert in

een grote tegenstelling tussen een rechts blok van vooral praktisch opgeleiden, autochtoon, anti-migratie (het volk), en een links blok (van 59 zetels) van vooral hoogopgeleiden, een elite van meer vermogende mensen die multicultureel willen denken en zijn.

Beide blokken in één kabinet

Er zijn in deze situatie twee merkwaardige dingen aan de hand. Nederland heeft rechts gestemd, maar moet nu toestaan hoe een soort centrum-links kabinet in elkaar wordt gerommeld. Dat komt natuurlijk omdat de grootste rechtse partij van het land, de PVV van Geert Wilders (26 zetels), stelselmatig en bij voorbaat door de meeste anderen wordt uitgesloten. De geïsoleerde positie van de PVV en het cordon sanitaire tegen Wilders, maakt een midden-rechtse regering voorlopig onmogelijk. Maar dat betekent dus ook dat een keuze voor een kabinet van D66/CDA/VVD en GL-PvdA een eenzijdige keuze is voor slechts de helft van de samenleving.

En daarom [bepleit](#) ik ook dat JA21 tot een nieuw kabinet moet toetreden om zo in één kabinet vertegenwoordigers van beide blokken te laten samenwerken en zo doende een begin te maken met het overbruggen (en verzoenen?) van de grote breuken in de Nederlandse samenleving.

Is de PVV bedacht door de AIVD?

Ik sprak van de week trouwens een beschaafde, hoog-intelligente man die inmiddels tot de conclusie is gekomen dat het niet anders kan of Wilders moet een pion van het systeem zijn, een spion van de AIVD, ingehuurd om met zijn extreme standpunten het rechtse volk te verleiden en tegelijk politiek machteloos te maken.

Wilders zou in opdracht de meest extreme dingen zeggen om voor de anderen onacceptabel te zijn, politiek irrelevant te worden en een bozige, extreemrechtse achterban te neutraliseren. Nu geloof ik niet in complotten, omdat je mensen niet alleen nooit moet onderschatten maar ook niet moet overschatten. En van dat laatste zou toch sprake moeten zijn wanneer we zouden aannemen dat de PVV in 2003/2004 op de burelen van de AIVD is bedacht.

Complexiteit kan samenleving doen instorten

Relevanter nog is dat die maatschappelijke situatie waarin wij verkeren, duidelijk maakt dat de grote tegenstellingen in de samenleving niet gemakkelijk overbrugbaar zijn omdat die verschillende scheidslijnen zo met elkaar zijn gaan samenvallen. Deze polarisatie roept natuurlijk grote spanningen in de samenleving wakker, en die worden nog versterkt door een tweede feit: de grote problemen (al die crises die de afgelopen jaren zijn uitgeroepen) blijken in toenemende mate onoplosbaar.

Als student moest ik een boek lezen van een Amerikaanse antropoloog, Joseph Tainter (1949). Dat boek ging over de ondergang van complexe samenlevingen ([*The Collapse of Complex Societies*, 1988](#)). Dat boek gaat over de Maya-beschaving en het West-Romeinse Rijk, maar reikt algemene gezichtspunten aan. Of een samenleving succesvol is hangt af van de aanwezigheid van instituties die problemen kunnen oplossen (bijvoorbeeld: de stikstofcrisis of de asielcrisis). Het gaat fout wanneer een samenleving zo complex ingericht raakt (omdat zich steeds meer problemen aandienen) dat oplossingen steeds moeilijker worden.

Er zijn talloze wetten en regels, en het geheel is zo ingewikkeld geworden dat die regels vaak tegenstrijdig zijn en tegen elkaar inwerken, elkaar opheffen of neutraliseren. Of de oplossing is zo ingewikkeld en grotesk dat ze eigenlijk geen meerwaarde meer heeft. Denk aan de plannen van Jetten om met investeringen ter waarde van 28 miljard euro de stijging van de temperatuur op aarde met 0,000036 graden Celsius te doen afnemen. Systemen kunnen zo complex worden, bureaucratieën zo omvangrijk, een netwerk van wetten en regels zo uitgebreid, complex en innerlijk tegenstrijdig dat alles gaat vastlopen, zoals we natuurlijk vooral zien in de discussie rond de stikstofproblematiek. De complexiteit wordt uiteindelijk zo duur en zo weinig efficiënt en effectief dat een hele samenleving (zoals de West-Romeinse) op den duur zo maar kan instorten.

Toch maar de kettingzaag?

De situatie is dus deze: er zijn grote vraagstukken die dringend moeten worden opgelost en de samenleving is meer dan ooit over de oplossingsrichting verdeeld. En achter die politieke verdeeldheid gaan diepere, sociale en culturele tegenstellingen schuil. Tegelijk zijn al die problemen zo complex dat iedere

oplossing absurd duur en onmogelijk wordt. In deze constellatie treedt er hoogstwaarschijnlijk een kabinet links van het midden aan, terwijl de bevolking voor een kabinet rechts van het midden heeft gestemd.

Dan toch maar de kettingzaag?

Wynia's Week verschijnt 156 keer per jaar en wordt **volledig mogelijk gemaakt** door de donateurs. Doet u mee, ook straks in het nieuwe jaar? [**Doneren kan zo.**](#) **Hartelijk dank!**

Donateurs kunnen ook reageren op recente artikelen, video's en podcasts en ter publicatie in Wynia's Week aanbieden. Stuur uw publicabele reacties aan reacties@wyniasweek.nl. Vergeet niet uw naam en woonplaats te vermelden (en, alleen voor de redactie: telefoonnummer en adres). Niet korter dan 50 woorden, niet langer dan 150 woorden. Welkom!